

„EEN ECHTE RADICAAL, IN TEGENSTELLING TOT MULTATULI”

„Intusschen zal men uit het weinige, dat ik in den loop van dit werk van de Engelschen zeg, genoegzaam kunnen zien, hoe zwaar en vreeselijk, de ijzeren arm der Europeanen op deze landen ligt, en welke ongehoorde rampen door willekeurige overheersching, door onverzadelijke goudzucht over deze beklagenswaardige en ongelukkige volkeren verspreid en uitgestort worden.”

Dit schreef de Nederlandse India-ganger Jacob Haafner (1755-1809) in het „Voorberigt” van zijn in 1806 verschenen reisverslag *Lotgevallen op eene reize van Madras over Tranquebaar naar het eiland Ceilon*. Voor Haafner, die dertien jaar als ambtenaar van de Verenigde Oostindische Compagnie in India werkte en in 1787 noodgedwongen na een stormachtige tijd naar Amsterdam terugkeerde, waren de krachtigste termen nog te vriendelijk om zijn afkeer van het Europese koloniale optreden tot uitdrukking te brengen.

Haafner kon terug in Amsterdam niet wennen aan het Hollandse leventje. Zijn hart bleef trekken naar India en Ceilon. Hij ging reisverhalen schrijven om de onvergetelijke tijd terug te halen. Ze kregen direct een enthousiast onthaal vanwege de meeslepende stijl en kleurrijke inhoud. Na zijn dood werden nagelaten verhalen uitgegeven door zijn oudste zoon. Vrijdag werd in het Letterkundig Museum in Den Haag het eerste deel van *De werken van Jacob Haafner* gepresenteerd, een door J. de Moor en P. van der Velde bezorgde nieuwe uitgave van Haafners reisverhalen. Dit eerste deel (f 69,50) bevat behalve de *Lotgevallen* uit 1806 ook de *Lotgevallen en vroegere zeereizen* uit 1820; er volgen nog twee delen. De reeks wordt uitgegeven door Walburg Pers in de serie werken van de Linschoten-Vereeniging, een vereniging die zich toelegt op het doen uitgeven in de oorspronkelijke tekst van bijzondere reisverhalen en landbeschrijvingen.

Een vergelijking van Haafner met Multatuli ligt voor de hand. „Dat is terecht als het gaat om hun schrijfstijl en de passie waarmee

JACOB HAAFNER

zij hun opvattingen naar voren brengen”, schrijven De Moor en Van der Velde in hun inleiding. „Beiden schreven een persoonlijk en provocerend Nederlands, dat hen uittilde boven de grauwe middelmaat. Ze namen het hartstochtelijk op voor de inlandse bevolking en konden niet begrijpen dat anderen daar niet op dezelfde manier over dachten.”

Maar in één opzicht gaat de vergelijking niet op. „Haafners ideeën over de Europese aanwezigheid in Azië weken hemelsbreed af van die van Multatuli. De laatste wijst het bestuur door de inheemse vorsten aan als de bron van alle onrecht, waaraan de Nederlandse regering zijns inziens medeplichtig is. Hij eist dat Nederland rechtvaardig bestuur in de kolonie brengt. Zo niet Haafner! Hij houdt het voor onmogelijk dat Europeanen ooit rechtvaardig bestuur in de koloniën kunnen brengen of dat zij de maatschappelijke toestand kunnen verbeteren. Liefst zag hij een eind komen aan de Europese overheersing. In tegenstelling tot Multatuli was Haafner een echte radicaal.”

(Han van Gessel)